

МИГРАЦИЯ И МИГРАЦИОННИ ПРОЦЕСИ. ФАКТОРИ И ПОДБУДИ ЗА МИГРАЦИЯТА В БЪЛГАРИЯ

доц. д-р Йордан Деливерски *

MIGRATION AND MIGRATION PROCESSES. FACTORS AND MOTIVES FOR MIGRATION IN BULGARIA.

Assoc. prof. Jordan Deliversky, PhD*

Резюме: Еволюцията на човечеството от неговото възникване до днес е неразривно свързана с преселението на огромни маси от хора от родните им места към други територии. Обединяващият мотив на всички миграционни процеси е стремежът преди всичко за задоволяване на физиологическите потребности на хората и необходимостта им от сигурност. Миграцията е съвкупност на различни по своята същност териториални премествания на населението, които водят до промяна на местожителството.

Миграцията е един от най-неотложните за решаване въпроси на нашето време, предвид обстоятелството, че милиони хора бягат от родните си страни в търсене на сигурност, по-добри работни места и по-добро качество на живот.

Настоящия доклад разглежда и изследва основните фактори и подбуди водещи до наличие на миграционни процеси в България.

Ключови думи: мигранти, миграционни процеси, миграционни фактори, икономически фактори, предизвикателства

Abstract: The evolution of mankind from its origin to this day is tightly linked to the migration of large groups of people from their home land to other territories. The unifying motive of all migration processes, above all, is the intention to meet the physiological needs of people and their need for security. Migration is a combination of different territorial relocations of the population leading to change of residence.

Migration is one of the most urgent issues of our time, given the fact that millions of people are moving from their home land in search of security, better working conditions and better quality of life.

This article examines and presents the main factors and motives leading to the presence of migration processes in Bulgaria.

Key words: Migrants, migration processes, factors for migration, economical factors, challenges

* Магистър по застраховане и социално дело, Доктор по „Организация и управление извън сферата на материалното производство“, доцент в катедра „Национална сигурност“, УНИБИТ, e-mail: deliversky@yahoo.com

* Master of Insurance and Social Security; Doctor of Philosophy (Ph.D.), Organization and Management Outside the Sphere of Material Production, Media and Information Sciences; Associate professor in department of National Security, University of Library Studies and Information Technologies, Sofia, Bulgaria, e-mail: deliversky@yahoo.com

Еволюцията на човечеството от неговото възникване до днес е неразривно свързана с преселението на огромни маси от хора от родните им места към други територии. Обединяващият мотив на всички миграционни процеси е стремежът преди всичко за задоволяване на физиологическите потребности на хората и потребността им от сигурност. Миграцията е съвкупност на различни по своята същност териториални премествания на населението, които водят до промяна на местожителството.

Миграцията е един от най-неотложните за решаване въпроси на нашето време, предвид обстоятелството, че милиони хора бягат от родните си страни в търсене на сигурност, по-добри работни места и по-добро качество на живот.

Под влияние на процесите на глобализацията границите между държавите се размиват, което води до някои специфични заплахи за сигурността [1].

В днешния все по-взаимосвързан свят международната миграция се превърна в реалност, която докосва почти всички краища на света и често прави разграничения между страните по произход, транзит и дестинация. Модерните методи на транспорт дават възможност на хората да се придвижват по-лесно, по-евтино и все по-бързо. В същото време наличието на конфликти, бедността, неравенството и липсата на достойни работни места са сред причините, които принуждават хората да напуснат домовете си в търсене на по-добри възможности за тях и техните семейства.

Миграцията е движение на хора от едно място на света до друго с цел постоянно или почти постоянно живеене обикновено чрез преминаване на политическа граница. С други думи, миграцията е движение на хора от едно място до друго с намерение за временно или постоянно установяване на новото място. Това най-често се случва чрез преминаване на дълги разстояния обикновено от една държава в друга. Миграцията най-често възниква в резултат на политически или на икономически причини [2].

За да може да се разкрие същността на миграцията, важна роля играе теорията на миграционния процес. Тази теория е разработена през 70-80-те години на 20 век и разкрива неговите три стадия.

Първият етап е подготвителен – той е свързан с формиране на нагласа. Нагласата може да бъде доброволна или принудителна. Принудителната нагласа най-често може да бъде вследствие на икономически или социални сътресения, природни катаклизми, при които рязко се променят условията на живот, към които е привикнал индивидът. Миграционната нагласа може да се формира и постепенно въз основа на образование, ценностна система и пр. Готовността на отделния индивид да се премества (мигрира) най-често се формира на база натрупан миграционен опит. Мобилността зависи от броя на извършените преселвания и продължителността на пребиваване. Тя е свързана с участието на лицето и в други видове миграция, свързани с туристически пътувания и пътуванията, свързани със сезонна работа. При лицата с по-голяма миграционна подвижност е налице и по-високо ниво на готовност в психологическо отношение към преселване. Човек, който често е сменял местожителството си, е по-склонен бързо да вземе решение отново да го направи, ако не е доволен от начина и условията на живот, отколкото човек, роден в даден район и живял там цял живот, без да го е напускал.

Вторият етап на миграционния процес е основен и на практика представлява самото преселване.

Третият етап на миграционния процес е заключителен и представлява установяване на новото място. Тритият етап приключва, едва когато новозаселиният се индивид се превърне в отдавна живущ на това място. Този етап може да бъде наричан още и адаптация, и интеграция. Адаптацията представлява приспособяване на човека към новите за него условия на живот. Интеграцията е пълноценното му вписване в

новата етнокултурна и религиозна среда чрез активно участие в обществения живот и реализиране на собствен принос към социалните системи, които ползва.

Типология на миграцията

Миграционните процеси настъпват в различни мащаби и обхват. Миграцията може да бъде междуконтинентална (между континентите), интраконтинентална (между страни в даден континент) и междурегионална (в рамките на страните). Формите на миграция са различни, като те могат да се отнасят до един и същи акт, свързан с преместване от едно място към друго, но използването на конкретната дефиниция зависи от факторите, обуславящи миграцията или гледната точка, свързана с преместването. Обикновено миграционните процеси са причинени от някаква отрицателна промяна в живота – природна, икономическа или военна.

Най-често срещаните видове миграция са[3]:

- Вътрешна миграция – свързва се с преместване и установяване в рамките на същата държава или континент.
- Външна миграция – отнася се до преместване и установяване в рамките на друга държава или континент.
- Имиграция – преместване в нова страна.
- Емиграция – напускане на една страна с оглед заселване в друга.
- Трансфер на население – този тип миграция е свързана с принудително преселение на голяма група от хора от един регион обикновено въз основа на етническа или религиозна принадлежност.
- Бежанска миграция – миграция, свързана с липса на принуда за напускане на границите на страната, но наложена вследствие на военни действия или искане, свързано с политическо убежище.
- Верижна миграция – това е миграция в рамките на семейството или на определена група хора. При този тип миграция един член на семейството изпраща пари на останалите, за да ги привлече/доведе на новото място. Обикновено верижната миграция води до формиране на групи от мигранти по определен признак – семеен, регионален, религиозен или др.
- Обратна/Кръгова миграция – свързва се с доброволно движение на мигранти обратно в страната им по произход.
- Сезонна миграция – свързана е с процесите на движение за определен период от време с оглед промени, свързани с климатичните условия – най-често със сезонните работници, трудещи се в сферата на селското стопанство или туризма.

Най-често определяните и разглеждани видове миграция са емиграцията и имиграцията.

Когато се използва терминът „имиграция”, обикновено се има предвид значението на думата заселване. Под имигрант се разбира човек, който се заселва за постоянно или поне за дълъг период от време в друга страна[4]. Имиграцията е форма на миграция, в която хората се придвижват от една държава към друга по местоназначение, на която те не са граждани или не притежават гражданство, за да се установят в тази държава. Имиграцията обикновено е постоянно преместване за пребиваване и е приложима само за хората.

Когато се използва терминът „емиграция”, обикновено се има предвид значението на думата изселване. Най-често се отнася до излизане от предишното си място. Емиграцията е доброволното или насилствено напускане за дълъг период от време на страната на обитаване и заселване в друга страна[5]. Емиграцията е форма на миграция, в които хората напускат собствената си страна, в която живеят, с намерение да

се заселят другаде. Тя е контекст, подобен на имиграцията, но извършваното действие е обратно. Както и при имиграцията, емиграцията се отнася до постоянното преместване на пребиваване и е приложима само за хората.

Разликата между емиграция и имиграция е отразена в следната сравнителна таблица[6]:

	Имиграция	Емиграция	Миграция
Дестинация	Придвижване към ново място	Придвижване от настоящото място	Придвижване от едно място към друго
Действие	Влизане	Излизане	Придвижване
Субекти	Отнася се до хората	Отнася се до хората	Отнася се за хора и животни
Честота	Често и постоянно	Често и постоянно	Временно или постоянно

Миграцията засяга моделите на поведение на населението. Те пренасят със себе си своите социални икономически и културни модели. Мигрантите се придвижват със своите традиции, религия, идеи и културни особености и по този начин създават, разнообразяват, развиват, обогатяват и променят традиционните култури. Често случаите, свързани с промяната на традиционните култури, се приемат като заплаха за сигурността. Въпреки това сред основните цели пред националните правителства са не само запазването на културната и национална идентичност, но и спазването на човешките права, поетите ангажменти и ратифицираните нормативни актове на международни организации. Разбира се, от най-съществено значение за постигането на тези цели е вземането на решение, свързано с предприемане на съответните социално-икономически мерки за обезпечаване на нормално съществуване и гарантиране на правата на мигрантите.

Подбуди и фактори за миграция в България

Подбуди за миграция

Много са мотивите и подбудите, които оказват влияние върху миграцията, като всички те са трудно предвидими. Докато политическите, социалните и икономическите събития са сложни за предсказване, то в повечето случаи преценката и вземането на решение за релокация от страна на самите мигранти се прави според настоящата ситуация, в която се намират самите те.

Най-общо мигрантите могат да се разделят на две основни категории – хуманитарни и икономически. Хуманитарните мигранти са търсещите убежище или бежанците. Обикновено тези мигранти търсят убежище в съседна държава. Икономическите мигранти, от друга страна, се релоцират, за да намерят нова работа и възможности да подобрят икономическото си благосъстояние. Обикновено тези мигранти се придвижват от по-бедни към страни с по-висок стандарт на живот.

Миграционни фактори

Миграционните фактори са комплексни и често социално-политическите, икономическите и екологични фактори са взаимно обусловени и преплетени[7].

Социалнополитически фактори

Социалнополитическите фактори, които подтикват към миграция, се основават на база етническо, религиозно, расово или културно преследване. Наличието на воен-

ни конфликти или заплахата от възникване на конфликти също са фактор за повишаване на миграцията. В голяма част от случаите социалнополитическите фактори, вследствие на които мигрантите търсят убежище, са налице, когато в страната по произход има дестабилизиращи вътрешни или военни конфликти. Други причини за търсене на убежище във връзка със социалнополитическите миграционни фактори е незачитането или ниското ниво на спазване на човешките права.

Политизирането на религиозните или на етническите идентичности има потенциал да предизвика значителни нива на конфликти в отделните държави. Емпиричните данни показват, че в държави, където е налице политически преход от авторитарен режим към демокрация, е налице по-голям риск от нестабилност и от вътрешни конфликти[8]. Често тези държави не разполагат с потенциал и възможност да отговорят релевантно на подобни конфликти и нестабилност. В държавите, където нивото на социална фрагментация е високо, потенциалът за възникване на конфликти е по-голям, отколкото при обществата с по-хомогенни социални групи. Бъдещото ниво на миграция от тези страни зависи от потенциалната тежест и от времетраенето на съответния конфликт, които могат да възникнат вследствие на социалнополитически фактори.

Лицата, които мигрират вследствие на социалнополитически фактори, най-често търсят хуманитарен или бежански статут. Те са склонни да се преместят в най-близката страна, в която може да им бъде предоставено убежище. Това, от своя страна, не пречи да бъде предприето вторично преместване в страна, която предоставя по-добри условия на мигранти, търсещи хуманитарен или бежански статут.

Икономически фактори

Икономическите фактори, свързани с миграцията, се отнасят най-общо до трудовите стандарти на страната, до нивото на безработица и до общото състояние на нейната икономика. Тези фактори пораждаат миграционни нагласи главно в развиващите се страни поради ограничения капацитет на националните икономики и в немалко случаи поради бързото нарастване на населението.

Ако икономическите условия не са благоприятни и в случаи, в които икономиката е изложена на риск, може да се направи предположение с висока вероятност, че ще е налице емиграция към страни с по-добра икономическа обстановка. Същото се отнася във висока степен при случаите на урбанизация, където е налице движение на хора от селските към градските райони или от места с по-ниски доходи към места, където средните доходи са по-високи.

Икономическите мигранти най-често са част от международната миграция поради перспективата за по-добра работа, за по-висока заплата, а често и поради желанието да избягат от социалното, политическото или домашното положение в родната си страна. Обикновено тези мигранти се местят от страни, където населението е с добро ниво на образователен ценз, като по този начин висококвалифицирани работници и служители от развиващите се страни се местят към по-развитите страни. Тази миграция е известна под наименованието „юг-север“ и исторически представлява основната форма на икономическа миграция.

В класическата форма на миграцията „юг-север“ лицата от развиващите се страни се местят да работят в по-развитите страни, като изпращат парични преводи в страната си по произход. В последното десетилетие обаче миграцията „юг-юг“ постепенно се изравнява с миграцията „юг-север“[9]. Според института за миграционни политики миграционните процеси между развиващите се страни („юг-юг“ миграцията) се базира на тяхната близост, на личните контакти, на разликите в доходите, както и на сезонния характер на миграцията. По тази причина миграцията „юг-юг“ се среща най-често в държави, които са с близки граници и които имат културна идентичност [10].

Високото ниво на технологичен напредък, както и напредъкът в областта на комуникациите и на транспорта в допълнение към либерализацията на пазарите на труда след приемане на България в ЕС имат потенциал, свързан с повишаване на нивото на кръговата миграция. За този вид миграция говорим, когато е налице регулярно преместване между страната по произход и страната по дестинация в различни периоди от време. Като цяло икономическите фактори влияят и мотивират не малка част от българите да се преместват в страни, където перспективите за работа са по-добри. Изследванията сочат, че кръговата миграция има положителни резултати по отношение на икономическото развитие. Кръговите мигранти изпращат повече и по-големи суми в страната си по произход, отколкото мигрантите, които са се установили трайно в страната по дестинация[11].

В световен мащаб все още са налице случаи на трудова експлоатация на икономически мигранти, което предполага, че трябва да се предприемат усилия, свързани с повишаване на контрола и гарантиране на правата свързани със спазване на международните разпоредби, за защита на правата на работниците и служителите, независимо дали същите са икономически, кръгови или хуманитарни мигранти.

Икономическите мигранти имат в по-голяма степен възможност за избор на дестинация, отколкото мигранти, търсещи хуманитарен статут. В повечето случаи хуманитарните мигранти търсят убежище в най-близката страна, където могат да намерят безопасност за себе си и за близките си. Икономическите мигранти обаче се местят в страни, които или се нуждаят от техните умения, или в страни, в които ще намерят по-добри условия на живот, отколкото в страната си по произход.

Библиография:

1. Димов, П. Анализ на параметрите на миграционните потоци с оглед на политиките на страните от Европа. 2016.
2. <http://theydiffer.com/difference-between-immigration-emigration-and-migration/>
3. Human Migration Guide. <http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/lessons/09/g912/migrationguidestudent.pdf>.
4. <https://en.wikipedia.org/wiki/Immigration>
5. <https://en.wikipedia.org/wiki/Emigration>
6. Difference between Immigration, Emigration and Migration. http://theydiffer.com/difference-between-immigration-emigration-and-migration/#Comparison_Chart
7. Piesse, Mervyn. Factors Influencing Migration and Population Movements – Part 1. FDI, Independent Strategic Analysis of Australias Global Interests, Strategic Analysis Paper, 2014, 1–6. <http://www.futuredirections.org.au/publication/factors-influencing-migration-and-population-movements/>
8. Vorrath, J., L. F. Krebs. Democratization and Conflict in Ethnically Divided Societies, Living reviews in democracy, 2009, 1, 1, 1–8. <http://www.livingreviews.org/lrd-2009-1>
9. United Nations. International Migration 2013: Migrants by Origin and Destination. http://esa.un.org/unmigration/documents/PF_South-South_migration_2013.pdf
10. Migration Policy Institute. Causes of South-South Migration and its Socioeconomic Effects. <http://www.migrationpolicy.org/article/causes-south-south-migration-and-itsocioeconomic-Effects>
11. Hugo, Graeme. What We Know About Circular Migration and Enhanced Mobility. – In: MPI Policy Briefs, Washington, DC: MPI, September 2013, 7, pp. 2, 6. <http://www.migrationpolicy.org/research/what-weknow-about-circular-migration-and-enhanced-mobility>